

ZAMONAVIY JAMIYATDA AYOLLARNING IQTISODIY MUNOSABATLARDAGI ISHTIROKI VA O'ZLIKNI ANGLASHI

Andijon davlat pedagogika instituti
assistent-o'qituvchi Axmedova Vaziraxon
Tursunbaevna

Doi: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15227034>

Annotatsiya: Globallashuv jarayonlari ta'sirida mehnatkash ayol obrazida sezilarli o'zgarishlar yuz berdi. Ayollar zamonaviy iqtisodiy munosabatlarning barcha sohalarida faol ishtirok etmoqda va bu jarayon ularning o'zlikni anglashida muhim rol o'ynaydi. Ushbu maqolada zamonaviy ayol fenomenining shakllanishi, iqtisodiy faoliyatdagi ulushi va bu jarayonning ijtimoiy oqibatlarini tahlil qilinadi. Shuningdek, zamonaviy ayollarning duch kelayotgan muammolari va ularni bartaraf etish bo'yicha takliflar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: zamonaviy ayol, iqtisodiy munosabatlar, globallashuv, gender tengligi, mehnat bozori, o'zlikni anglash, ayollar huquqlari.

Globallashuv jarayonlari jamiyatda ayolning o'rnini tubdan o'zgartirdi. An'anaviy patriarxal jamiyatlarda ayollarning iqtisodiy faolligi cheklangan bo'lgan bo'lsa, bugungi kunda ular turli sohalarida faol ishtirok etishmoqda. Ayollar faqatgina uy-ro'zg'or ishlarida emas, balki ishlab chiqarish, tadbirkorlik, ilm-fan va siyosatda ham muhim rol o'ynamoqda.

Ijtimoiy psixologiyada shaxs ijtimoiy hodisa sifatida qaraladi, garchi jins, temperament va irsiy xususiyatlar kabi biologik omillar ham uning shakllanishiga ta'sir ko'rsatsada. Ijtimoiy psixologiya sohasidagi ko'plab mutaxassislar G. Allport, S. Maddi va U. Jeyms kabi psixologlarning nazariyalariga tayanadi. Ulardan biri – Uilyam Jeyms o'zining shaxsiyat nazariyasida "Men" tushunchasini to'liq ochib bergan. U "Men" tushunchasini ikki asosiy qismga ajratgan: empirik "men" va chinakam yoki axloqiy "men". Empirik "men" quyidagilarni o'z ichiga oladi:

Moddiy “men” – insonning tanasi va unga tegishli narsalar.

Ijtimoiy “men” – boshqalar tomonidan tan olinadigan “men”. Inson qancha ko'p ijtimoiy guruhlarga mansub bo'lsa, u shuncha ko'p “ijtimoiy men”ga ega bo'ladi.

Ruhiy “men” – shaxsning jamiyatdagi faolligini ifodalovchi qobiliyat va iste'dodlar yig'indisi.

Axloqiy yoki haqiqiy “men” – insonning o'zini anglash va baholashi. Zamonaviy psixologiyada bu unsur “o'zlik konsepsiyasi” (self-concept) deb ataladi va bu tushuncha amerikalik psixolog K. Rogers tomonidan ilm-fanga kiritilgan. [1, 8]

Ayollarning Zamonaviy Iqtisodiy Munosabatlardagi O'рни
Bugungi kunda ayollar iqtisodiy tizimning barcha bosqichlarida faol ishtirok etmoqda. Ular nafaqat ishchi balki ish beruvchi, tadbirkor va yetakchi sifatida ham maydonga chiqishmoqda. Mehnat bozorida ayollar ishtiroki global iqtisodiyotning ajralmas qismiga aylangan.

Dunyo Iqtisodiyotining Globallashuvi
“Globallashuv” atamasi 1980-yillarda yuzaga kelib, 1990-yillarda rasmiy tus oldi. Globallashuv – bu moliyaviy-iqtisodiy, ijtimoiy-siyosiy va madaniy sohalarida davlatlar, kompaniyalar va insonlar o'rtasidagi o'zaro aloqalarning zamonaviy texnologiyalar va kommunikatsiyalar asosida kuchayishidir. Iqtisodiy globallashuv insoniyat faoliyatining turli sohalaridagi yutuqlar, ishlab chiqarish kuchlarining rivojlanishi va yangi texnologiyalarning paydo bo'lishi bilan bevosita bog'liq bo'lgan tabiiy jarayon sifatida qaralishi kerak. [2, 13]

O'zbekiston kabi rivojlanayotgan mamlakatlarda ayollarning tadbirkorlik faolligi gender tengligini ta'minlash va iqtisodiy barqarorlikni oshirishning muhim mexanizmlaridan biri hisoblanadi. So'nggi yillarda mamlakatda ayollarning biznesga bo'lgan qiziqishini oshirish va ularga iqtisodiy imkoniyatlar yaratish maqsadida bir qancha islohotlar amalga oshirildi. Davlat

dasturlari, xalqaro tashkilotlar va NNTlar ko'magida ayol tadbirkorlar uchun qulay sharoitlar yaratilmoqda.

O'zbekistonda kichik va o'rta biznesning rivojlanishida ayollar sezilarli ulushga ega. Ular ko'proq xizmat ko'rsatish, hunarmandchilik, savdo, qishloq xo'jaligi va zamonaviy axborot texnologiyalari sohalarida faoliyat yuritishmoqda. Ayollarning mahalliy va xalqaro miqyosdagi muvaffaqiyatlari gender tengligini ta'minlash borasida katta qiziqish uyg'otmoqda. [3, 115]

Ammo, ayollar tadbirkorligining rivojlanishiga to'sqinlik qilayotgan muammolar ham mavjud: moliyaviy mablag'larning yetishmasligi, ijtimoiy stereotiplar, texnologik bilimlarning yetarli emasligi, hamda oilaviy majburiyatlarning ustuvorligi. Bu muammolarni hal etish yo'lida davlat va xalqaro tashkilotlar tomonidan keng ko'lamli ishlar olib borilmoqda. [3, 116]

Ayollarning	O'zini	Anglash	Jarayoni
Iqtisodiy mustaqillik va kasbiy rivojlanish ayollarga o'zini anglash, salohiyatini yuzaga chiqarish va mehnat bozorida muvaffaqiyatga erishish imkonini beradi. Zamonaviy ayollar bilimlarini oshirib, texnologik yutuqlardan foydalangan holda jamiyatda faol ishtirok etishga intilmoqda. Bu esa ularning yetakchilik fazilatlarini shakllantiradi va jamiyatdagi faolligini kuchaytiradi.			

Ayollar	Duch	Kelayotgan	Muammolar
Hozirgi kunda ayollar ish joylarida gender tengsizligi, kamroq maosh olish, oilaviy vazifalar bilan ish faoliyatini muvofiqlashtirishdagi qiyinchiliklar kabi muammolarga duch kelishmoqda. Ba'zi sohalarida ayollar erkaklarga nisbatan rahbarlik lavozimlariga kamroq tayinlanadi. Bundan tashqari, ayrim jamiyatlarda ayollarning iqtisodiy faolligi hali ham cheklangan.			

Taklif va Tavsiyalar

1. **Gender tengligini ta'minlovchi siyosatlar** – Ayollar huquqlarini himoya qiluvchi qonunlar qabul qilinishi kerak.
2. **Ayol tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlash** – Ular uchun moliyaviy yordam va grantlar ajratilishi lozim.
3. **Ta'lim va kasbiy o'sishni rag'batlantirish** – Texnologik yo'nalishlarda ayollar uchun o'qish imkoniyatlari kengaytirilishi kerak.
4. **Ish joylarida gender muvozanatini ta'minlash** – Ayollarni rahbarlik lavozimlariga tayinlashga e'tibor qaratilishi kerak.
5. **Ish va shaxsiy hayot muvozanatini saqlovchi tizimlar** – Ish beruvchilar tomonidan onalik ta'tili, moslashuvchan ish va masofaviy ishlash imkoniyatlari taqdim etilishi kerak.

Xulosa

Bugungi ayollar jamiyatdagi taraqqiyotning muhim harakatlantiruvchi kuchiga aylangan. Ularning iqtisodiy faoliyatdagi ishtiroki nafaqat o'zlari uchun, balki jamiyat uchun ham katta foyda keltirmoqda. Biroq gender tengligini ta'minlash va ayollarning har tomonlama rivojlanishini qo'llab-quvvatlash uchun tizimli yondashuv talab etiladi. Kelajakda ayollarning iqtisodiy mustaqilligi jamiyat taraqqiyoti uchun muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ismoilova N., Abdullayeva D. "Ijtimoiy psixologiya" darsligi. – Toshkent: O'zbekiston faylasuflari jamiyati nashriyoti, 2013. – 168 bet.
2. M.S. Mirsaidov. "Xalqaro iqtisodiy munosabatlar". – Toshkent: "Iqtisod-Moliya", 2006. – 304 bet.
3. <https://jets.innovascience.uz/index.php/jets/article/download/590/505/515>